

УДК 78.071.1:782.9(477)''19/20''

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-4-3>

Вероніка ЗІНЧЕНКО-ГОЦУЛЯК

докторка філософії, викладачка кафедри гуманітарних та музично-інноваційних дисциплін, Київська муніципальна академія музики імені Р.М. Глієра, вул. Павла Скоропадського, 31, м. Київ, Україна, 01032

ORCID: 0000-0001-8607-3582

Бібліографічний опис статті: Зінченко-Гоцуляк, В. (2024). Композиторська діяльність Яни Шлябанської у контексті сучасного перформативного мистецтва. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 19–23, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-4-3>

КОМПОЗИТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯНИ ШЛЯБАНСЬКОЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПЕРФОРМАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена дослідженню композиторської діяльності Яни Шлябанської – представниці молодшої генерації українських композиторів. Осмислення творчості мисткині відбувається у контексті сучасного українського перформативного мистецтва. **Метою роботи** є осмислення художніх стратегій композиторки у контексті сучасних соціокультурних процесів в Україні. **Методологія дослідження** включає комплекс методів історичного музикознавства, що включає методи компаративістики, музикознавчого аналізу, міждисциплінарний метод та метод теоретичного узагальнення. **Наукова новизна** роботи полягає у першому комплексному аналізі впливу творчості Яни Шлябанської на перформативне мистецтво України, введення до наукового обігу факти життєтворчості композиторки. **Висновки.** Проведене дослідження продемонструвало, що композиторська діяльність Яни Шлябанської займає потужне місце у полі українського перформативного мистецтва. Творчі стратегії композиторки, які включають інтеграційний підхід до симбіозу музики/звуку з різними видами мистецтва (танець, кіно, інсталяції тощо), новаторське використання звуку, інтертекстуальні полілоги, що включають звукові переосмислення світової музичної спадщини – сприяють появі інноваційних форм авторського мистецького вираження. Обґрунтовано, що створені мисткинею унікальні художні практики стають віддзеркаленням не лише особистих естетичних та філософських ідеалів, але й демонструють актуальні соціокультурні тенденції сучасного українського музично-театрального мистецтва. Означено сфери діяльності композиторки та її творчі колаборації із представниками українського театрального простору. Продемонстровано, що Яна Шлябанська як представниця композиторів молодшого покоління активно репрезентує київську композиторську школу на міжнародній культурній сцені, стаючи тим самим амбасадоркою української музичної культури в світі.

Ключові слова: творчість Яни Шлябанської, сучасна українська музика, саунд-арт, перформативне мистецтво, музично-театральні вистави, молода генерація композиторів.

Veronika ZINCHENKO-HOTSULIAK

PhD, Lecturer at the Department of Humanitarian and Musical-innovative disciplines, R. Glier Kyiv Municipal Academy of Music, 31, Pavlo Skoropadskyi St, Kyiv, Ukraine, 01032

ORCID: 0000-0001-8607-3582

To cite this article: Zinchenko-Hotsuliak, V. (2024). Kompozytorska diialnist Yany Shliabanskoi u konteksti suchasnoho performatyvnoho mystetstva [Composing activity of Yana Shliabanska in the context of contemporary performing art]. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 19–23, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-4-3>

COMPOSING ACTIVITY OF YANA SHLIABANSKA IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY PERFORMING ART

The article explores the compositional work of Yana Shliabanska, a prominent figure among the younger generation of Ukrainian composers. The analysis of her creative output is situated within the broader context of contemporary Ukrainian performative art. **The aim of this work** is to understand the artistic strategies employed by the composer in the framework of current socio-cultural processes in Ukraine. **The research methodology** encompasses a range of approaches from historical musicology, including comparative studies, musicological analysis, interdisciplinary

methods, and theoretical generalization. **The scientific novelty** of the work lies in the first comprehensive analysis of Yana Shliabanska's impact on Ukrainian performative art and the introduction of significant aspects of her creative life into scholarly discourse. **Conclusions.** The study reveals that Yana Shliabanska's compositional activity holds a significant position within the realm of Ukrainian performative art. Her creative strategies, which include an integrative approach to blending music and sound with various art forms (such as dance, film, installations, etc.), innovative sound techniques, and the use of intertextual dialogues – including reinterpretations of global musical heritage – contribute to the emergence of new forms of artistic expression. It is demonstrated that the unique artistic practices she has developed not only reflect her personal aesthetic and philosophical ideals but also align with the prevailing socio-cultural trends in contemporary Ukrainian music and theater. The scope of her activities and her creative collaborations with members of the Ukrainian theater community are also defined. Furthermore, it is shown that Yana Shliabanska, as a representative of the younger generation of composers, actively promotes the Kyiv school of composers on the international cultural scene, thereby serving as an ambassador of Ukrainian musical culture worldwide.

Key words: work of Yana Shliabanska, modern Ukrainian music, sound art, performative art, musical and theatrical performances, the younger generation of composers.

Актуальність проблеми. Творчість сучасних українських композиторів молодшої генерації, не лише відіграє важливу роль у формуванні соціокультурного ландшафту України, а й стає важливим репрезентантом української культури на світовій мистецькій арені. Показово, що сучасні композитори часто експериментують з жанрами, формами, структурами та технологіями, що відображає дух часу та відкриває нові горизонти для розвитку музично-театрального мистецтва.

Затребуваність українських молодих композиторів вражає – їх роботи стають складовими кіно, театральних вистав, візуального мистецтва тощо. Симптоматично, що попри те, що митці молодшої генерації є активними творцями і носіями нових естетичних стандартів і звукових традицій, дослідження їх творчості часто обмежується рецензіями та постами у соціальних мережах і практично не знаходять осмислення у наукових роботах музикознавців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питання побутування і розвитку сучасних мистецьких практик в Україні активно займаються вітчизняні музикознавці. Враховуючи музично-перформативну специфіку представленої роботи, варто зробити акцент на дослідженнях, які є дотичними до вказаної проблематики.

Провідними музикознавцями, що спеціалізуються на творчості українських сучасних композиторів є Ірина Тукова (Tuкова, 2018; Тукова, 2019) та Олена Берегова (Berehova, 2023). Осмислюючи композиторський почерк митців ХХІ століття, І. Тукова доходить висновку, що «основна увага композиторів зосереджується на експериментах зі звуком і над якістю звучання інструментів (чи голосів) завдяки різним тембровим мікстам, новим способам звукови-

добування й артикуляції або нетиповій трактовці вже відомих (Тукова, 2019, с. 60).

Трансформацію музичного мислення сучасних композиторів констатує О. Берегова, яка зазначає: «зміна парадигм написання, виконання та сприйняття музики, домінування видовищного чинника над власне музичним у багатьох творах, дедалі більша візуалізація й театралізація музичного процесу стали свідченням модифікації музичного процесу» (Berehova, 2023, с. 55). Важливим тут є акцент на видовищній складовій, яка, яка відомо є основою будь-якого перформативного мистецтва.

Показово, що тяжіння до театральності у різних її проявах є не лише творчою потребою, а й тим елементом, який очікує публіка від сучасного мистецтва. Насиченість різними візуальними ефектами у повсякденному житті автоматично перенесися і у мистецький простір, що стало причиною появи опусів «на межі» декількох видів мистецтв. А. Кравченко пише, що «в останні десятиліття в музично-виконавській практиці України спостерігається поява унікального в онтологічному та феноменологічному сенсі явища – виконавських інтермедіальних проєктів. (Кравченко, 2020, с. 123).

Серед дослідників сучасного українського танцювального перформативного мистецтва можна виділити зокрема Олександра Маншиліна (Маншилін, 2018) і Ольгу Бойко (Бойко, 2017). Осмислюючи мистецькі проблеми у сфері сучасного танцю О. Бойко зазначає, що «переважна більшість танцювальних перфомансів в Україні не орієнтована на комерційний успіх, а підтримує дослідницьку традицію подібних форм сучасного мистецтва, яка досить часто не сприймається вітчизняним глядачем, вихованим у класичних канонах» (Бойко, 2017, с. 244). Вплив перформативного мистецтва на танець відмічає

і В. Зінченко: «танцювальний перформанс зазвичай містить не лише хореографічний елемент, який характеризується рухом, але й театральний компонент, який демонструє тіло як унікальний художній об'єкт» (Zinchenko, 2021, с. 143).

Серед аналітичних робіт, які присвячені творчості Яни Шлябанської наразі можна виділити колективну статтю «Інтерактивна звукова інсталяція як реалізація сучасних комунікаційних моделей» (Chibalashvili, A., Kharchenko, P., Bezuhla, R., Savchuk, I., & Sydorenko, V., 2022) у якій автори частково осмислюють звукову інсталяцію «Verbova», яку композиторка створила 2018 року у співавторстві із Тетяною Хорошун, Остапом Костюком і Любою Плавською, а також рецензію Є. Сіренко на опус «Re:post-opera Le» (композитори Я. Шлябанська, С. Вілка, А. Мерхель), у якій авторка підкреслює «еклектичне поєднання стилів на межі академічної, поп- та рок-музики із застосуванням електроніки» (Сіренко, 2021).

Мета дослідження – осмислення художніх стратегій Яни Шлябанської у контексті сучасних соціокультурних процесів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Яна Шлябанська (нар. 1994) – українська композиторка та саунд-артистка, випускниця Національної музичної академії України. Твори мисткині активно виконуються як в Україні, так і в усьому світі – Німеччині, Норвегії, Іспанії, Нідерландах, Італії, Литві, Польщі, Австрії, США, Румунії, Швейцарії тощо.

Я. Шлябанська репрезентує українського сучасного митця із міждисциплінарним мисленням. Як більшість композиторів молодшої генерації, вона активно працює у різних жанрах, поєднує різні стильові та звукові джерела, вільно працює із цитатним матеріалом, вступає у звуковий діалог з музичними опусами інших композиторів тощо. Подібна різноплановість творчого мислення пов'язана не лише з унікальним особистісним началом, а й є показовим для всієї молодшої генерації українських композиторів, які мають можливість отримати міжнародний мистецький досвід. Дослідниця І. Тукова зазначає, що «розширення кордонів пов'язане <...> з можливістю для молодих композиторів розвивати свою технічну майстерність у країнах Європи та поширенням своєї музики за межами України, якщо порівнювати це з можливостями попередніх поколінь» (Tkova, 2018, с. 60).

Симптоматично, що професійна діяльність Яни Шлябанської не обмежується фестивальними репрезентаціями, авторськими концертами та міждисциплінарними проектами. Композиторка бере активну участь у різних стипендіальних програмах – Residency Cité Internationale des Arts за підтримки French Institute (2022-2023), Residency Artist at Risk від Goethe Institut (2023), Gaude Polonia Міністра культури Польщі (2024). Окрім цього, її творчість отримує визнання на державному рівні – мисткиня отримала грант президента України 2019 року за звукову інсталяцію «Breathe» та, 2023 року стала володаркою однієї з найпрестижніших нагород у сфері виконавського мистецтва у Литві – «Golden Cross of the Stage» – за українсько-литовський проект «INSOMNIA».

Протягом останніх років Я. Шлябанська активно працює у сфері перформативного мистецтва. Наразі у доробку композиторки такі опуси як: танцювальний перформанс «The Tribe» (2019) та «Alter Ego, або 7 сцен для перетворення Я» (2019), танцювальний фільм «Architectilo» (2020), Site-specific вистава «RUSALKA XXI» (2021), театральна вистава «В її очах блукаючі вогні» (2021), Мультимедійна site-specific вистава «Шлях до...» (2021), танцювальна реконструкція «Броніслава Ніжинська» (2021), фільм-перформанс «Самоідентифікація під час ізоляції» (2021), театральний проєкт «Dream of Juliet» (2022), перформанс, «Ніч у бомбосховищі» (2022), документальний театральний твір з музикою «Серце матері: діти зберігають наші сльози» (2023), перформанс «Дівчина з Хіросіми, яку лякає грім» (2023), мультимедійна хореографічна вистава-проєкт «Кобзареві пташки» (2023), імерсивний перформанс «Гра в хованки з паном Лятошинським» (2023). Окрім цього Я. Шлябанська брала участь у створенні музики, як співавтор, таких вистав: «PhD-opera Про що мовчить Заратустра» (2021), «Re:post-opera LE» (2021), звуковий і пластичний перформанс «INSOMNIA» (2022).

Подібному потужному зануренню мисткині у перформативний світ сприяють як соціокультурні чинники, так і загальні мистецькі тенденції: «серед головних причин посилення уваги сучасних українських композиторів до балетного жанру [чит. *перформативного мистецтва* – В.З-Г.] можна назвати прогресивну

діяльність нової генерації танцівників і хореографів балетмейстерів – представників модернового хореографічного мистецтва (Зінченко, 2018, с. 202). Показово, що саме зараз можна спостерігати активну фазу співпраці сучасних українських композиторів молодшого покоління із представниками інших мистецьких профілей – театральними і кіно-режисерами, хореографами, дизайнерами тощо. Серед творчих тандемів Я. Шлябанської можна виділити такі мистецькі постаті як: режисери Влад Троїцький, Анастасія Вервейко, Богдан Поліщук, хореографині – Світлана Олексюк, Христина Шишкарьова і Катаріна Людвіг (Katarina Ludwig).

Яна Шлябанська, як сучасна мисткиня працює у трьох іпостасях – композиторка, саунд-артистка і саунд-дизайнерка, – які хоч і пов'язані між собою, адже демонструють роботу зі звуком, утім мають різні ролі та функції. Переважно, Я. Шлябанська сама обирає як себе позиціонувати під час створення звукового продукту, а тому в описах вистав зустрічаємо її в різних мистецьких ампуа Зокрема, у документальному театральному творі з музикою «Серце матері: діти зберігають наші сльози» – композиторка, у звуковому і пластичному перформансі «INSOMNIA» – саунд-артистка, у перформансі «Ніч у бомбосховищі» – саунд-дизайнерка тощо. Симптоматично, що Я. Шлябанська демонструє інноваційне застосування звуку. Композиторка створює незвичні, а й часом унікальні звукові середовища, які не лише взаємодіють з іншими мистецькими елементами, а й формують нові музичні/звукові традиції.

Ще однією творчою стратегією мисткині стають інтертекстуальні полілоги з іншими композиторами, їх опусами тощо. Показовою роботою в цьому плані стає танц-реконструкція «Броніслава Ніжинська» 2021 року, у якій композиторка створює звукову атмосферу художнього і танцювального авангарду початку ХХ століття. Спираючись на архівні документальні свідчення про музику, якою користувалася героїня танц-реконструкції – відома польська хореографиня Б. Ніжинська під час свого перебування у Києві, Я. Шлябанська зробила унікальне електроакустичне полотно, у якому сплетені авторська музика композиторки та звукові переосмислення, часткові, або й повні цитати із творів таких композиторів як Фредеріка Шопена, Ференца Ліста, та Ніколая Метнера.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вплив Яни Шлябанської на розвиток українського перформативного мистецтва – вражає. Її творчість охоплює не лише музичну сферу, але й проникає в інші культурні контексти, формуючи нові підходи до креативування сучасного мистецтва. Серед перспективних напрямків дослідження – розширення його аналітичної бази з включенням, за потреби, широкого корпусу творів Я. Шлябанської та інших митців – представників композиторів молодшої генерації. Предметного дослідження потребують і такі проблемні зони як жанр музичного перформансу, специфіка співвідношення режисерських і композиторських рішень, роль саунд-арту у сучасному українському перформативному мистецтві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко О. Танцювальні перформанси в сучасній Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50) жовтень. С. 242–245.
2. Зінченко В. Сучасний український балет: соціокультурні та художні компоненти. *Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2018. Випуск 28. С. 201–206.
3. Кравченко А. Герменевтика ансамблевого виконавства в семіологічному дискурсі постмодернізму. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 28, том 5. С. 121–126
4. Маншилін О. Становлення та розвиток сучасного танцю в Україні. *Танцювальні студії*. 2018. № 1. С. 37–47.
5. Сіренко Є. Оперний триб'ют Лесі Українці. URL : <https://theclaquers.com/posts/6304> (дата звернення 11.2024).
6. Тукова І. Звукопошукова тенденція у композиторській практиці другої половини ХХ – початку ХХІ століття. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2019. Вип. 3. С. 56–69.
7. Berehova, O. Instrumental Theater in Ukrainian Women Composers' Creativity: The Communication Aspect. *Lietuvos muzikologija*, t. 24, 2023. P. 33–57
8. Chibalashvili, A., Kharchenko, P., Bezuhla, R., Savchuk, I., & Sydorenko, V. (2022). Interactive Sound Installation as an Implementation of Contemporary Communication Models. *Postmodern Openings*, 13(2), 239–253.

9. Tukova, I. The Development of Western European Trends in the Kyiv Composition School (2010–2017). *Lietuvos muzikologija*, 19, 2018. P. 52–61.
10. Zinchenko, V Typologia współczesnego baletu ukraińskiego – aspekt muzykologiczny. *Edukacja Muzyczna*, 2021. (16), S. 121–147.

REFERENCES:

1. Boiko, O. (2017). Tantsiuvalni performansy v suchasni Ukraini [Dance performances in contemporary Ukraine]. *Molodyi Vchenyi*, (10), 242–245. [in Ukrainian].
2. Zinchenko, V. (2018). Suchasnyi ukraiński balet: Sotsiokulturni ta khudozhni komponenty [Contemporary Ukrainian ballet: Socio-cultural and artistic components]. *Ukrainska Kultura: Mynule, Suchasne, Shliakhy Rozvytku*, (28), 201–206. [in Ukrainian].
3. Kravchenko, A. (2020). Hermenevtyka ansamblevoho vykonavstva v semiolohichnomu dyskursi postmodernizmu [Hermeneutics of ensemble performance in the semiological discourse of postmodernism]. *Aktualni Pytannia Humanitarnykh Nauk*, 28(5), 121–126. [in Ukrainian].
4. Manshyn, O. (2018). Stanovlennia ta rozvytok suchasnoho tantsiu v Ukraini [Formation and development of modern dance in Ukraine]. *Tantsiuvalni Studii*, (1), 37–47. [in English].
5. Sirenko, Y. (2021). Oporny tribyut Lesi Ukrainki [An opera tribute to Lesia Ukrainka]. Retrieved from <https://theclaquers.com/posts/6304> [in Ukrainian].
6. Tukova, I. (2019). Zvukoposhukova tendentsiia u kompozytorskii praktytsi druhoi polovyny XX – pochatku XXI stolittia [Sound-searching trend in compositional practice in the second half of the 20th – early 21st century]. *Chasopys Natsionalnoi Muzychnoi Akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, (3), 56–69. [in Ukrainian].
7. Berehova, O. (2023). Instrumental theater in Ukrainian women composers' creativity: The communication aspect. *Lietuvos Muzikologija*, 24, 33–57. [in English].
8. Chibalashvili, A., Kharchenko, P., Bezuhla, R., Savchuk, I., & Sydorenko, V. (2022). Interactive Sound Installation as an Implementation of Contemporary Communication Models. *Postmodern Openings*, 13(2), 239-253. [in English].
9. Tukova, I. (2018). The development of Western European trends in the Kyiv composition school (2010–2017). *Lietuvos Muzikologija*, 19, 52–61. [in English].
10. Zinchenko, V. (2021). Typologia współczesnego baletu ukraińskiego – aspekt muzykologiczny [Typology of contemporary Ukrainian ballet – a musicological aspect]. *Edukacja Muzyczna*, (16), 121–147. [in Polish].